

Marta Małyska, Justyna Zaborowska

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
"Tożsamość kobiet w Polsce: próba
wizerunku od czasów
najdawniejszych do współczesności",
Olsztyn, 14-15 maja 2015 roku

Prace Literaturoznawcze 3, 397-402

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta Małyska, Justyna Zaborowska

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Tożsamość kobiet w Polsce. Próba wizerunku od czasów najdawniejszych do współczesności*, Olsztyn 14–15 maja 2015 roku

14 i 15 maja na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie odbyła się konferencja poświęcona tożsamości kobiet, zatytułowana *Tożsamość kobiet w Polsce. Próba wizerunków od czasów najdawniejszych do współczesności*. Był to efekt wspólnej inicjatywy pracowników Zakładu Literatury Dawnej i XIX wieku oraz Zakładu Literatury XX i XXI Instytutu Filologii Polskiej. Warto zaznaczyć, iż organizatorki nawiązały do osiągnięć olsztyńskiej konferencji, która miała miejsce w 2007 roku, a dotyczyła roli i miejsca kobiety w literaturze oraz kulturze dawnych wieków. Teraz odniesiono się również do czasów najnowszych, co dało możliwość pełniejszego zobrazowania postaci kobiety na przestrzeni dziejów.

Interdyscyplinarny charakter obrad sprawił, że na główne zagadnienie można było spojrzeć wielowymiarowo zarówno przez pryzmat wielu dziedzin naukowych, jak i z uwzględnieniem zmian, do których doszło w minionym czasie w zakresie formowania się kobiecej tożsamości. Wśród referentów znaleźli się przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych: literaturoznawcy, historycy, kulturoznawcy, socjologdy, językoznawcy i medioznawcy.

Po przywitaniu uczestników konferencji przez dziekana Wydziału Humanistycznego – dra hab. Andrzeja Szmyta, prof. UWM, rozpoczęły się wykłady plenarne, którym przewodniczył prof. Zbigniew Chojnowski (UWM). Prof. Ewa Malinowska (UŁ), która wystąpiła jako pierwsza, w referacie zatytułowanym *Formowanie się tożsamości jako proces społeczny* zaakcentowała fakt, że do konstruowania tożsamości kobiet w Polsce wykorzystuje się psychospołeczne i socjologiczne koncepcje, uwzględniające wpływ przemian współczesnego społeczeństwa na przebieg jej formowania. Ponadto wskazała na ważność perspektywy genderowej, pozwalającej uwzględnić wpływ kulturowych koncepcji płci na krystalizowanie się tożsamości jednostki. Referentka odwołała się do wyników socjologicznych badań nad tożsamością kobiet w Polsce uzyskanych przez Annę Titkow¹ i przez siebie.

Jako druga wystąpiła prof. Krystyna Stasiewicz (UWM), ilustrując proces kształtowania się tożsamości kobiet, który rozpoczął się już w patriarchalnym okresie staropolskim. Omówiła sylwetki Polek, legitymujących się różną osobowością i wykształceniem, których działalność miała przełomowe

¹ Profesor socjologii, autorka monografii naukowej *Tożsamość kobiet polskich. Ciągłość, zmiana, konteksty*, wydanej w Warszawie w 2007 roku.

znaczenie dla wielu dziedzin życia. Poczynając od czasów najdawniejszych i prezentując legendarną Nawojkę, Annę ze Stanisławskich, Reginę Salomeę Rusiecką-Pilsztynową, Elżbietę Sieniawską czy Franciszkę Urszulę Radziwiłłową, przedstawiając słynne pisarki pozytywistyczne, pierwsze lekarki i naukowczynie, a kończąc na wybitnych postaciach kobiecych z początku XX wieku, uświadomiła słuchaczom trudny proces przełamywania stereotypów związanych z postrzeganiem kobiecych ról w społeczeństwie.

Referat dr hab. Iwony Maciejewskiej (UWM) dotyczył różnorodnych form wypowiedzi kobiet czasów saskich, które w pierwszej połowie XVIII stulecia coraz częściej sięgały po pióro i dzieliły się własnymi refleksjami na różne tematy. Badaczka zauważyła, że podejmowały one tematy dotyczące określenia swego miejsca, pozycji i roli w świecie, opisywały relacje z mężczyznami. Zwróciła uwagę na przynależne im prawo do pisania oraz upubliczniania swych poglądów i odczuć. W analizie wykorzystane zostały zarówno teksty kobiet znanych, mających już swoje miejsce w historii piśmiennictwa, jak i tych, których poglądy utrwaliła zachowana epistolografia.

Obrady plenarne zamknęła dr hab. Iwona Anna Ndiaye, prof. UWM, która przybliżyła w swoim wystąpieniu zjawiska zachodzące w Polsce w ostatnich dziesięcioleciach w wyniku nowej sytuacji religijno-kulturowej. Fale uchodźstwa, migracja oraz liczne akty konwersji powodują, że muzułmanie zaczynają stanowić coraz silniejszą grupę, w której obręb wchodzi również kobiety. Autorka przedstawiła problem tożsamości muzułmanek na tle przemian społecznych i kulturowych.

Po wykładach nastąpiła ożywiona dyskusja, która stanowiła preludeum do dalszych obrad sekcji tematycznych. Po przerwie uczestnicy konferencji obradowali w dwóch sekcjach. Jedna z nich dotyczyła historii i przemian dramatu, druga stanowiła połączenie zagadnień etnograficznych z podróżniczymi. W pierwszym panelu dr Beata Popczyk-Szczęsna (UŚ) zanalizowała wybrane utwory polskich autorek dramatów XX i XXI wieku – m. in. Ewy Lachnit, Małgorzaty Imielskiej, Magdaleny Fertacz i Lidii Amejko. Podkreślone zostały dwa dominujące aspekty warunkujące pozycję kobiet – presja społeczna wynikająca z nowych warunków socjalno-ekonomicznych oraz relacje rodzinne. Następnie mgr Agnieszka Karlińska (UW) przedstawiła w interesujący sposób problem hysterii wśród bohaterek dramatów z przełomu XIX i XX stulecia. Prelegentka ciekawie połączyła zagadnienia socjologiczne, literaturoznawcze i medyczne. Kolejny referat w tej sekcji dotyczył bohaterek dramatów współczesnego twórcy: Michała Walczaka – mówiła o nim mgr Anna Maria Krasucka (AP). Wątek tożsamości aktorki na przykładzie Niny Andrycz przedstawiła z kolei dr Kamila Bialik (UWM).

Sekcja druga rozpoczęła się wystąpieniem dr Anny Drożdż (UŚ), która na przykładzie *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga analizowała obraz kobiety wiejskiej wyłaniający się z XIX-wiecznych materiałów etnograficznych. Kolejną prelegentką była mgr Marzena Badach (UMCS) z referatem

„Dziewcyzna kieby sta na biało...”, czyli obrzędowy obraz kobiety widziany w kolorze, w którym zastanawiała się nad znaczeniem barw w życiu kobiet różnych regionów. Następnie wysłuchano wypowiedzi mgr Beaty Kurządkowskiej (UWM) na temat Martyny Wojciechowskiej – ambasadorki kobiet żyjących na krańcach świata. Ostatnia wystąpiła mgr Krystyna Gielarek (UR) z referatem pt. *Podróż w (nie)znany świat jako poszukiwanie własnej tożsamości w powieści Anieli Gruszeckiej „Przygoda w nieznanym kraju”*.

Po przerwie uczestnicy konferencji spotkali się w trzech sekcjach. Pierwsza dotyczyła pracy zawodowej kobiet ukazanej w różnych aspektach. Tutaj na początku wysłuchano dr Kamili Kłudkiewicz (UAM), która mówiła o tożsamości polskich kolekcjonerek sztuki od połowy XVIII wieku do dziś. Wystąpienie mgr Marii Szegdy (UR) dotyczyło aktywności zawodowej kobiet w okresie XX-lecia międzywojennego. Referat *Kobiety wobec Partii, Kościoła i Solidarności – na przykładzie pracownic Stoczni Gdańskiej czasów PRL* wygłosiła mgr Barbara Borowiak (UG). Ostatnie wystąpienie dotyczyło pracy zawodowej kobiet w okresie PRL na łamach „Kobiety i Życia” w latach 1956–1980, a wygłosiła je mgr Urszula Ćwik (UwB).

Kolejny panel skupił się na kwestii kobiecych poradników – wskazywano, jak być dobrą żoną i matką. Pierwsza wystąpiła mgr Weronika Kocela (UŚ), mówiąc o *Portrecie kobiety idealnej kobiecą ręką kreślonym* na podstawie utworu Klementyny z Tańskich Hoffmanowej *Pamiętka po dobrej matce, czyli ostatnie jej rady dla córki*. Następny referat dotyczył modowych wskazówek zawartych w poradnikach Lucyny Ćwierczakiewiczowej. Mówiły o tym mgr Grażyna Czerniak i Justyna Zyśk (UWM). Dr Karolina Jędrych (UŚ) opowiadała o „pani domu” w czasach okupacji. Praktyczną pomocą dla gospodyni tamtego okresu była książka *Nie wyrzucaj pieniędzy za okno* autorstwa Marii Krüger i Haliny Bielińskiej. Ostatni referat w tej sekcji przedstawił Waldemar Bojakowski (UWr), a dotyczył on wzorców tożsamości, oferowanych przez tygodnik „Bluszcz” swoim czytelniczkom w latach 1871–1880.

W sekcji trzeciej rozważano problem budowania tożsamości Polek mieszkających na terenach spornych etnicznie. Dr hab. Beata Gaj, prof. UKSW mówiła o tożsamości śląskiej kobiety od czasów najdawniejszych do współczesności, a prof. Zbigniew Chojnowski (UWM) przedstawił portret kobiety mazurskiej. Jako trzecia wystąpiła dr Maria Radziszewska (UWM), której referat *Konstruowanie tożsamości nauczycielki w PRL na Warmii i Mazurach* rozwijał szczegółowo poprzedzające go wystąpienie prof. Chojnowskiego. Ostatnia prezentacja dr Renaty Trejnowskiej-Supranowicz (UWM) dotyczyła *Perłę ze wschodu*, czyli tożsamości Polek w społeczeństwie niemieckim.

Po przerwie kawowej, która służyła również owocnej wymianie poglądów, uczestnicy spotkali się w dwóch sekcjach. Panel pierwszy rozpoczęła mgr Kinga Mielczarek (AP w Słupsku) wystąpieniem pt. *Bohaterki Marii Sadowskiej (Zbigniewa)*, następnie mgr Ewa Chojnacka (UWM) omówiła temat idei wyzwolenia kobiety w powieści Tadeusza Konczyńskiego *Bunt*,

zaś mgr Jan Zdunik (UWM) zwrócił uwagę na kwestię zniewolenia niewiast i próby ich emancypacji w utworach Juliusza Kadena-Bandrowskiego. Kolejno wysłuchano dra Marka Lubańskiego (UWM), który skupił się na twórczości Michała Choromańskiego. Wystąpienie dr Anny Drogosz (UWM), zatytułowane *Między superbohaterką a Sierotką Marysią. Postać Niki Mickiewicz z serii dla młodzieży Rafała Kosika*, dotyczyło literatury dla młodzieży i kreowanej tam postaci współczesnej nastolatki.

Sekcja druga rozpoczęła się od referatu dr Karoliny Dębskiej (UW), która przedstawiła działalność polskich tłumaczek. Następnie mgr Estera Baksik (UO) omówiła miejsce i wizerunek kobiety-teologa w Polsce. Kolejnym prelegentem był mgr Maciej Grabski (UWM), który analizował treści kobiecej prasy XIX wieku i XX-lecia międzywojennego. Ostatni w sekcji był referat mgra Pawła Łubińskiego (UWM), traktujący o tożsamości kobiet aktywizujących się w ramach współczesnego Ruchu Narodowego.

Kolejny dzień konferencji rozpoczął się od obrad poświęconych problematyce aktywności zawodowej kobiet. Mgr Sylwia Skienziul (UWM) omówiła polityczną działalność księżnej Aleksandry Siemowitowej. Z kolei mgr Sylwana Borszyńska (UŁ) zaprezentowała sytuację kobiet w wielkoprzemysłowej i wielokulturowej Łodzi. Referentka podjęła się także próby porównania wyników badań archiwalnych z wizerunkami kobiet nauczycielek, stworzonymi przez pisarzy na przełomie XIX i XX wieku.

W równoległym panelu odbyły się dyskusje dotyczące zagadnień z zakresu intymistyki i psychologii. Swoje rozważania o początkach psychologii kobiecej kształtującej się w Polsce przedstawiła mgr Daria Damarańczyk (UŁ). Następnie młodzi badacze literaturoznawstwa podzielili się swoimi refleksjami dotyczącymi gatunków autobiograficznych. Mgr Marta Małycka (UWM) zaproponowała temat dotyczący rozwoju samoświadomości kobiet epok dawnych na przykładzie pamiętników Anny Stanisławskiej i Wirydianny Fiszorowej. Lic. Anna Plesińska (UW) omówiła zagadnienie kobiecej identyfikacji, ukazane w dziennikach powstałych na przełomie XIX i XX wieku.

W trzeciej sekcji referaty wygłosiły trzy osoby. Dr Magdalena Dziugieł-Łąguna (UWM) pokazała, na czym polegał dysonans w postrzeganiu kobiet na podstawie twórczości Elizy Orzeszkowej, dr Bożena Adamkiewicz-Iglińska omówiła *Wizerunek matki w twórczości Juliusza Słowackiego*, a dr Anna Wietecha (UW) w referacie *Geniusz uczucia w sieci racjonalności, czyli stów parę o jednej z bohaterek „Emancypantek” Bolesława Prusa* zaprezentowała wizerunek literackiej bohaterki z końca XIX wieku.

Po przerwie kawowej nastąpiły dalsze obrady. W panelu pierwszym swoje spojrzenia dotyczące historycznych zmian w kreowaniu kobiecości przedstawiły doktorantki. I tak mgr Marta Frączkiewicz (UMK) pokazała przeobrażenia ideału kobiety w Polsce na przestrzeni wieków, mgr Justyna Kowalik (KUL) zajęła się wizerunkiem kobiety w szesnastowiecznych „sejmach niewieścich”, a mgr Weronika Witosław (KUL) omówiła strategię

idealizacji kobiecej cielesności w poezji polskiego baroku. Natomiast mgr Sylwia Kawka (UG) odszukała w twórczości Hieronima Morsztyna wizerunki tożsamości kobiecych postaci.

Kwestie pozycji społecznej i prawnej kobiet w XIX wieku zostały omówione w sekcji drugiej, w wystąpieniach mgr Anny Lachowskiej (UKW) *Społeczna pozycja kobiety wobec małżeństwa w nowożytnej Polsce* i dra Piotra Pomianowskiego (UW) *Tożsamość kobiet w świetle XIX-wiecznych akt procesów rozwodowych*. Kolejne prelegentki w tej sekcji zajęły się także współczesnym macierzyństwem, traktując je jako jedno z najważniejszych doświadczeń przy budowaniu kobiecej tożsamości. Swoje spostrzeżenia na ten temat przedstawiły: dr hab. Joanna Chłosta-Zielonka, prof. UWM, omawiając ten problem w kobiecej intymistyce początku XXI wieku, dr Agnieszka Gawron (UŁ), analizując przykłady z literatury najnowszej i mgr Nina Pakuła, opierając się na ankietach badań socjologicznych.

W sekcji trzeciej pojawiły się referaty dotyczące relacji miłosnych. Lic. Klaudia Łachacz (UW) przybliżyła erotyczne i emocjonalne listy Franciszki Urszuli Radziwiłłowej, a mgr Daria Bruszevska-Przytuła (UWM) zajęła się wizerunkiem kobiety, jaki wyłania się z piosenek Katarzyny Nosowskiej. Tożsamość Marii Bartusówny – poetki i nauczycielki przedstawiła mgr Joanna Jabłońska (UR), a rekonstrukcję tożsamości kobiet z rodziny Niedenthalów na podstawie analizy listów Marii Bochdan-Niedenthal oraz Cecylii Niedenthal omówiła mgr Kalina Sobierajska (UWr).

Po przerwie obiadowej kontynuowano wystąpienia w trzech sekcjach. Pierwszy panel dyskusyjny dotyczył współczesnej literatury. Recepcję twórczości Sylwii Plath w polskiej poezji przedstawiła Monika Midura (UR), szczegółową konceptualizację kobiety w powieści Szczepana Twardocha *Morfina* omówiła mgr Weronika Pawlik-Kwaśniewska (UMK). Ciekawy był referat mgr Emilii Pietluch (UO), która zajęła się kobiecym obliczem alkoholizmu, charakteryzując postać Tamary Mortus w powieści *Nocne zwierzęta* Patrycji Pustkowiak. Mgr Justyna Zaborowska (UWM) przybliżyła dzieje żydowskiej pieśniarki – Wiery Gran, oskarżonej o kolaborację, której losy opisała Agata Tuszyńska w budzącej kontrowersję książce *Oskarżona: Wiera Gran*.

W drugiej sekcji pojawiły się wystąpienia szczegółowo omawiające wybrane kwestie literatury kobiecej. Kategorią obcości w poezji Zuzanny Ginczanki zajęła się Kamila Burchart (UJ), o bohaterce i adresatce liryki Stanisława Barańczaka mówiła dr hab. Leokadia Hull, prof. UWM, a problematykę transseksualną na podstawie utworów Rafała Wojaczka i Marii Kornickiej przedstawiła Martyna Żochowska (UJ).

Przedmiotem obrad trzeciej sekcji była kultura i sztuka popularna. O wizerunkach kobiet w serialach kryminalnych i obyczajowych mówili: mgr Arkadiusz Marcinkan (UWM) i mgr Anna Dwojnych (UMK). Dr Anna Steliga (UR) zaprezentowała trudności w odbiorze twórczości Baśki Bańdy, artystki sztuk wizualnych.

Tematyka obrad była bardzo szeroka, ponieważ obejmowała nie tylko związane z kobiecą działalnością zagadnienia literackie i kulturowe, lecz także historyczne, społeczne i oraz polityczne. W ten sposób konferencja przyczyniła się do wykreowania obrazu niewiast od czasów najdawniejszych do współczesnych, ukazanych w wymienionych kontekstach.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem, gromadząc wielu uczestników oraz zainteresowanych słuchaczy. Aktywnie wzięły w niej udział 74 osoby. Ustalanie cech składających się na tożsamość kobiet budziło dużo emocji, wywołało sporo kontrowersji, prowadziło do ciekawych i twórczych dyskusji. Wydanie książkowe wygłoszonych referatów będzie materialnym i duchowym efektem omawiania niezwykle ważkich problemów.

Dominika Agata Myślak, Martyna Małgorzata Zagórska

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Dziedzictwo niematerialne i materialne Afryki oraz jego wpływ na zrównoważony rozwój kontynentu*, Olsztyn, 28–29 maja 2015 roku

Środowisko naukowe Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie od kilku już lat włącza się w bardzo ważny obszar badawczy, jakim jest kontynent afrykański. Szczególną rolę w tym przedsięwzięciu odgrywają: dr hab. Iwona Anna NDiaye, prof. UWM (Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej UWM) oraz dr hab. Bara NDiaye (Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM), inicjatorzy Dni Afryki w Olsztynie. Od ponad dekady organizują oni w stolicy regionu Warmii i Mazur Dni Afryki, dzięki którym studenci, pracownicy Uniwersytetu, a także mieszkańcy Olsztyna mają okazję bliżej poznać historię, kulturę i tradycje afrykańskiego ładu.

Coroczna ogólnopolska konferencja naukowa jest zwieńczeniem kilkudniowego cyklu imprez związanych z Dniami Afryki. W tym roku odbywała się ona w dniach 28–29 maja, a głównym jej tematem było szeroko pojęte dziedzictwo Afryki. Taki temat został wskazany z kilku powodów. Zgodnie z ustaleniami Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury z 2003 roku¹, dziedzictwo niematerialne to zwyczaj, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez

¹ Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, 2003., dostępne w Internecie: <http://niematerialne.nid.pl/upload/medialibrary/11f/11febaccaded083b8496e0bc6229bca6.pdf> [dostęp: 10.06.2015].